

Muğla İli Milas İlçesinin Kültür Turizmi Açısından İncelenmesi

Akyay UYGUR*
Ramazan GÖRAL**
İsmail BOZKURT***

ÖZ

Dünya'da turizm hareketleri sayısı ve bu hareketlere katılan turist sayısı sürekli artmaktadır. Bununla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkeler alternatif turizm türlerine yönelmeye başlamışlardır. Alternatif turizm türlerinden biri de kültür turizmidir. Turizmin birçok çeşidi olmasına rağmen araştırmada alternatif turizm türlerinden kültür turizmi ile sınırlanmış diğer turizm alanları incelenmemiştir. Ayrıca araştırmada bir bölge ya da il incelenmemiş araştırma sadece Muğla İli Milas İlçesi incelenmiştir. Son yıllarda önem kazanan kültür turizmi, gelir artışının yanında farklı kültürleri tanıma imkânı vermesi en önemli özelliklerindedir. Bu açıdan Muğla İli Milas İlçesi'nin sahip olduğu kültürel varlıklar ve somut olmayan mirası Kültür Turizmi açısından incelenmesine karar verilmiştir. Araştırma birçok değere sahip olan Muğla ili Milas İlçesinin incelenip kültürel varlıklarının ve somut olmayan mirasının ortaya koymaya çalışarak kültür turizmine açılmasını sağlamak açısından önemlidir. Ayrıca çalışma bölge halkına ek gelir imkânı yaratabilme ve bölgenin sahip olduğu değerlerin turizm açısından ön plana çıkartılması gibi katkılar da sunmaktadır. Araştırma yapılırken Muğla ili Milas İlçesinin birçok somut ve somut olmayan mirasa sahip olduğu görülmüştür. Araştırma yapılırken somut miras açısından Karia döneminden Osmanlı Devleti dönemine kadar birçok maddi ögeye sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bölgede yıllardır devam eden bölgeye özgü bir kültüründe devam ettiği görülmüştür. Milas İlçesi, Bodrum ilçesine çok yakın olmasına rağmen turizmden yeterli kadar yararlanamamıştır. Aynı zamanda Milas-Bodrum havaalanının ilçede bulunması nedeniyle ulaşım açısından büyük bir avantaja sahiptir. Muğla ili Milas İlçesinin Kültür Turizmi Açısından İncelenmesi yapılırken literatür taraması, internet web tabanlarının incelenmesi, ansiklopedilerin, tezlerin ve basılı kitapların incelenmesiyle yapılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında Muğla İli Milas İlçesinin Kültür Turizminden yararlanabilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur. Kültür Turizmi hızla gelişmekte olması ve gelir yaratması incelenen bölgenin kültürel açıdan yeterli kaynağa sahip olması ve önceki kültür turizmi uygulayan bölgeleri de incelenerek stratejik planlarının oluşturulması bölge için sürdürülebilir bir kalkınma, istihdam ve gelir yaratacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milas, Kültür Turizmi, Milas Turizmi, Karia

Investigation of the District of Milas in the Province of Muğla in Terms of Cultural Tourism

ABSTRACT

The number of tourism movements and the number of the tourists taking part in these movements are on a steady increase in the world. As a result of the fact that the number of the individuals participating in tourism activities, people have begun to prefer mass tourism. In parallel with this, especially the developing countries have begun to turn to alternative types of tourism. One of the alternative tourism types is the cultural tourism. Although there are many kinds of tourism, the present study has been limited with the cultural tourism and other types of tourism have not been investigated. In addition, the present study has not investigated a region or a province, but only the district of Milas in the province of Muğla. The cultural tourism, which has gained considerable importance in recent years, not only increases the tourism revenues, but also allows people to learn about different cultures. Based on these facts, it has been decided to investigate the cultural assets and intangible heritage the district of Midas has in terms of the cultural tourism. The study is of importance in terms of introducing the cultural tourism in the district of Midas by investigating the district which have many values in order to determine its cultural assets and intangible heritage. Besides, it also investigates the potential of the touristic values of the region for generating income for the local people. During the research stage, it has been determined that the district of Midas has many tangible and intangible heritages. The district has a number of tangible assets from the Caria period to the period of the Ottoman State. Additionally, it has also been found out that a culture peculiar to the region has been continuing for a long time in the district. Although Milas is very close to the district of Bodrum, it has not been able to generate enough revenue from the tourism industry. However, if the district is opened to cultural tourism based on the tangible and intangible heritage it has, then it can start generating considerable tourism-based income. The district has an advantage in terms of transportation as well, since the Milas-Bodrum Airport is situated in the district. Within the scope of the Investigation of the District of Milas in the Province of Muğla in Terms of Cultural Tourism, literature review was conducted, the internet web databases were searched and the theses and printed books were examined. In the 'Conclusion and Suggestions' section, the suggestions about the introduction of the cultural tourism in the district of Midas are presented. The rapid development of the cultural tourism, its income generating nature, the adequate cultural assets the region has, as well as the fact that the plan has been developed by examining the other regions which have implemented cultural tourism previously, are expected to create a sustainable development, employment and income for the region.

Keywords: Milas, Cultural Tourism, Milas Tourism, Caria

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, uygura@gazi.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, trgoral@selcuk.edu.tr

*** Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, ismail.bozkurt@gazi.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 27.06.2015; Makalenin Kabul Tarihi: 28.09.2015

1. Kültür Turizmi Tanımı

Kültür Turizminin birçok tanımı vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Kültür turizmi, insanların kültürel çekiciler yoluyla kültürel ihtiyaçlarını karşılamak, yeni bilgi ve deneyim kazanmak amacıyla sürekli yaşadığı yer dışına yaptığı harekettir (Sigala ve Leslie, 2005;6).

Kültür Turizmi, doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri ve güncel sanat eserlerini, kültür sanayilerinin sonuçlarını, bazı sosyo-ekonomik oldukları turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır (Pekin, 2011;151).

Kültür turizmi, bir bölgenin kültürel değerlerinin temel çekim ögesi olduğu turizm çeşididir. Bu değerler bazen bölgede yaşayan insanların yaşam şekilleri, bazen bölgede yaratılan sanatsal objeler ve bazen de sanat eserlerinin sergilendiği müzelerdir (Kahraman ve Türkay, 2012;51).

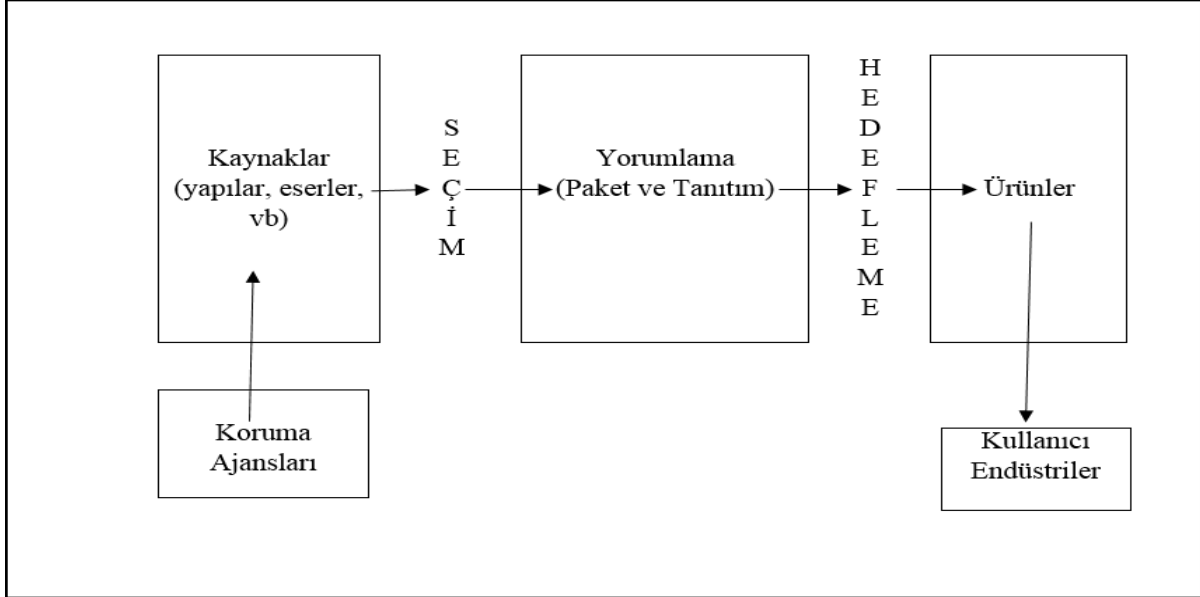
Kültür Turizmi, çağdaş ve geçmiş kültürlerle ait somut ve somut olmayan değerlerle ilgili olarak, onları görme, haklarında bilgi ve deneyim edinme amacıyla gerçekleşen ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin satın alınmasına bağlı olarak doğrudan ve dolaylı faaliyetlerden oluşan bir turizm olgusudur (Gülcan, 2010;102).

Yukarıdaki tanımlardan da görüldüğü gibi kültür turizminin kesin bir tanımını yapmak oldukça zordur. Ama turizm araştırmacılarının ortak olarak kabul ettikleri bir nokta kültür turizminin büyümekte olduğu ve gerek ilke ve gerekse de bölge ekonomisine olan getirisinin de bu büyümeye paralel olarak arttığıdır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002;7).

2. Kültür Turizminin Bileşenleri

Kültürel turizm tanımı yerine miras turizmi tanımı kullanılabilir (Sigala ve Leslie, 2005:6). Miras turizmi, miras endüstrisi olgusu ve onun olağanüstü büyüme nedenlerinin analizi için adanmış çok sayıda araştırma sayesinde meydana gelmiştir. Miras endüstrisinin temel varsayımına göre, modern faaliyetlerin hissedilmesi, bilinçli kontrol ve planlamayla birlikte pazarlanabilir ürünün üretimi amaçlanmaktadır. Bu sürecin temel unsurları Şekil 1'deki gibi basitleştirilebilir (Sigala ve Leslie, 2005;8-9).

Şekil 1. Miras Turizm'inin Bileşenleri

Kaynak: M. Sigala ve D. Leslie, 2005;9

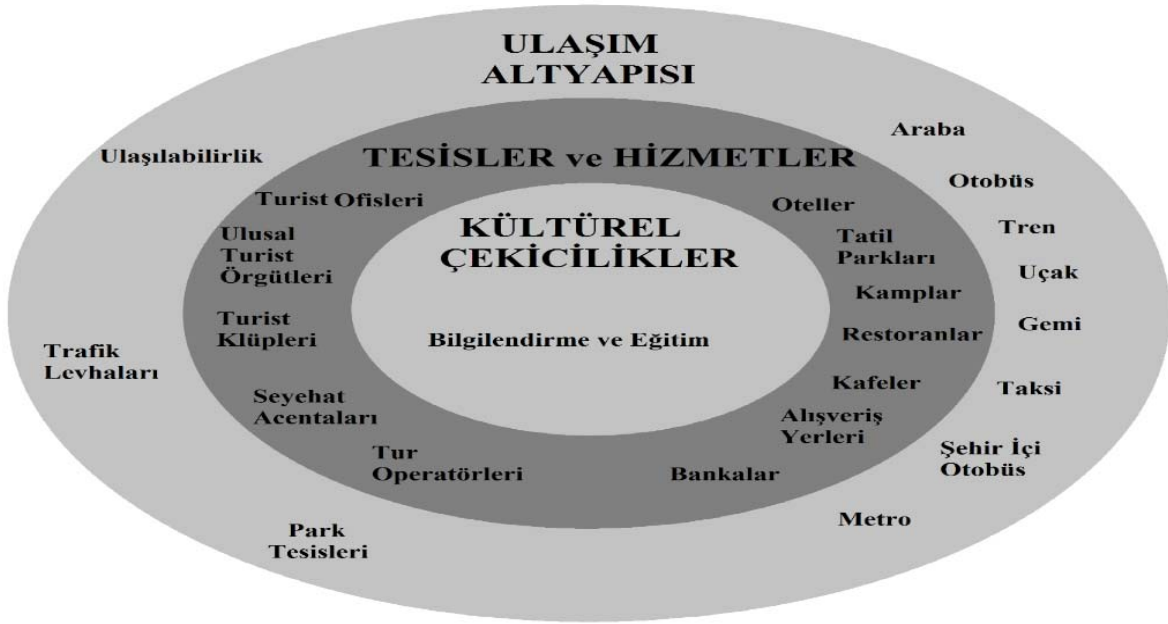
Kaynak: Modelin kaynağı kültürel turizm tarafından türetilmiş hammaddeleri içerir. Bu hammaddelerin içinde ise, olaylar, kalıntılar, mitolojileri, el sanatları, arkeolojik alanlar, efsaneleri vb.leri vardır (Sigala ve Leslie, 2005;9).

Yorumlama: Yorumlama süreci yorumlama yoluyla ürün içindeki kaynakların dönüştürülmesi ve kaynakların nasıl paketleneyeceğinin seçilmesini gerektirir (Sigala ve Leslie, 2005;9).

Ürün: Bu turizmin talebinin fonksiyonudur ve miras ürünü olarak sonuçlanır. Bu çekici olma niyetindeki belirlenmiş pazarlama ürününe dayalıdır. Önemli nokta çeşitli yorumlama süreçleriyle hammaddelerin aynı beklenecek oldukça farklı pazarlamayla farklı ürünler oluşturmalarıdır. Miras turizm ürünü, kurumları, yaşam tarzı ve mimari fırsatlarını, el sanatlarını, miras alanlarını ve olayları açıklar. Bu miras ürünü bağlı olabilir. Bölge temalı ya da mirasla ilgili konumlandırılmış miras kurumları için, özel etkiler ve toplumsal festivaller sayesinde odak noktası olmaya başlaması muhtemel hatta mümkündür (Sigala ve Leslie, 2005;9).

Bir kültürel turizm çekiciliği onu turizm ürünü yapmaz. Bunun için çekicilik hizmetler ve faaliyetlerin aralığına sıralı olarak şunlara da ihtiyaç duyar: Turizm ürününü temel çekicilikteki ek konaklama ve ulaşımlara dayalıdır. Kültürel turizm ürünü tanımını aşağıdakileri içerir (Sigala ve Leslie, 2005;30):

Şekil 2. Kültürel Turizm Ürünü

Kaynak: M. Sigala ve D. Leslie, 2005;30

Öz Ürün: Kültürel çekiciliklere (anıtlar, müzeler, kültürel olaylar) ek olarak özel kültürel turizm hizmetleriyle de ilişkilidir. Örneğin müze rehberleri tarafından verilen bilgilendirme ve eğitim gibi.

Ek Ürün: Genel turizm ürünü öğelerini parçadan ya da kültürel çekicilerin birleşimlerini içerir:

Genel Turist faaliyetleri ve sunulan hizmetler

-Turist Örgütleri ve Seyahat acentaları: Turist Ofisleri, Ulusal Turist Örgütleri, Turist Kulüpleri, Seyahat Acentaları, Tur Operatörleri

-Birincil Turizm İşletmeleri (birincil turist müşterileri ne hizmet veren ve asıl turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler) : oteller, tatil parkları, kamplar

-İkincil Turizm İşletmeleri (yerel nüfus için onların bulunduğu yere kendi ürün ve hizmetlerini sağlayan fakat turistler tarafından işlek kullanılan şirketler) catering endüstrisi , (kafeler, restoranlar) perakendeciler (alışveriş yerleri bankalar)

Ulaşım Altyapısı

-Ulaşılabilirlik(turistlerin kendi ya da kamu araçlarıyla taşımacılık hizmetleri) trafik levhaları, park tesisleri

-Özel ve Kamu Taşıma Faaliyetleri, araba, otobüs, tren, uçak, gemi, taksi, şehir içi otobüs, metro

3. Kültür Turizminin Özellikleri

Kültürel turizm günümüzde küreselleşme ile birlikte yeniden önem ve değer kazanmıştır. Kültürel turizmdeki ürünlerin temelini kültürel çekicilikler oluşturmaktadır. Kültürel çekicilikler bölgeden bölgeye farklılıklar gösterir. Bu gerçekten yola çıkıldığında kültürel turizmin işlevi; estetik ve sanatsal özellikler (estetik temsil) tarih ve kültürel miras (sembolik alan), bir yerin özel karakteri (deneyim) olmak üzere üç başlıkta ele alınır (Emekli, 2006;56):

Değer artırıcı yön: Kültürel turizm toplumdaki farklı kültürel yapı özelliklerini genel kültürel yapı özelliklerine ekleyerek onun değerini artırır.

Farklılık oluşturuvcu yön: Kültürel turizmin uygulandığı alanlar benzerlerinden farklıdır, özel karakter taşır.

Rekabeti yok edici yön: Kültürel yapıların farklılığı değişik turizm alanlarının oluşmasını sağlar. Bu farklılıklar kültürel turizmin uygulandığı alanlar arasında rekabeti önler. Diğer bir ifadeyle kültürel unsurların kıyaslaması yapılamaz.

4. Kültür Turizminin Ekonomiye Katkıları

Kültür Turizmi her yıl milyonlarca turisti motive ederek müzelerin, sanat galerilerinin, tarihsel alanların ve sanat galerilerinin ziyaret edilmesini sağlayarak binlerce insanın istihdam edilmesini sağlamakta, konaklama işletmelerinin doluluğunu arttırmakta ve diğer turizm işletmeleriyle birlikte birçok sektörü olumlu şekilde etkileyerek turizm hareketlerinin tüm yıla yayılmasını sağlamaktadır (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005;103).

5. Muğla İli Milas İlçesinin Somut Kültürel Varlıkları

5.1. Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı

Pers idaresi altındaki Kariyalıların en parlak dönemi Hekatomnidler zamanında başlamıştır. Anadolu, Pers egemenliğine girdiğinde Pers kültürüyle kaynaşmış fakat Anadolu kökenini kaybetmemiştir. Özgün sanat eserleri ve anıtsal yapılar yükselmiştir. M.Ö. 387'de Hekatomnidler Sülalesi karşımıza çıkmaktadır. Sülalenin kurucusu Hyssaldomos'dur. Ardından onu oğlu Hekatomnos izlemektedir. 2010 yılına kadar Hekatomnos adına somut bir delil bilim adamlarının elinde yoktu. Ancak 2010 yılında Anadolu'nun en büyük arkeolojik keşfine Milas imza attı. Bu Karia kralı Hekatomnos'un anıt mezarıdır (Arslan, 2013;51).

Söz konusu Anıt Mezar ve Kutsal Alanı; Temenos Duvarı, Menandros Onur Sütunu, Podyum ve Mezardan (Taşıyıcı Oda, Mezar Odası, Lahit ve Dromos) oluşmaktadır. Antik dünyanın yedi harikasından biri sayılan ve günümüze "Mozole" (Mausoleum) kavramını taşıyan, "Halikarnas Mozolesi'nden (Halicarnassus Mausoleum) daha erken bir dönemde, aynı boyutlarda Mausolus'un babasına ait olan ve günümüze kadar ulaşabilmiş tek örnek olması bakımından anıt, eşsiz bir değer taşımaktadır. Antik çağ dünyasının en önemli mezar anıtı ve ölü kültürünün temsilcisi olan yapıt, hem mimari tasarımı hem de sanatın diğer önemli kolları olan heykeltıraşlık ve duvar resim sanatı açısından üst düzeydedir. Özellikle "Hekatomnos Frizli Lahdi" büyüklüğü, niteliği ve sahibinin öne çıkan kişiliğiyle Klasik ve Hellenistik Anadolu'da tek örnektir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013).

5.2. Şeyh Şüşteri (Tüşteri / Küşteri) Hazretleri'nin Mezarı

Rivayete göre Sultan Orhan (1324-1362) döneminde Bursa'da bir cami yapımında Karagöz demirci, Hacivat da duvarcı olarak çalışmıştır. İki arasında her gün sürüp giden nükteli konuşmaları dinlemek isteyen işçiler, işlerini güçlerini bırakıp onların çevresinde toplanmış, bu yüzden de yapım işi ilerlememiştir. Bunu öğrenen Sultan Orhan, Karagöz ile Hacivat'ı öldürtmüş fakat çok geçmeden pişman olup acı çekmeye başlamıştır. Sultan Orhan'ın acısını dindirmek isteyen Şeyh Küşteri, bir perde kurdurmuş, Hacivat ile Karagöz'ün deriden yapılmış tasvirlerini perde arkasından oynatıp şakalarını tekrarlayarak padişahı avutmuştur (Aça ve Aça, 2009;12).

Evliya Çelebi, "şehr-i azîm kal'â-i Milâs'ta "medfûn olan kibâr-ı evliyâ"dan bahsederken Şeyh Şüşteri'den şu şekilde söz etmektedir. "(...) ibret-nümâ-yı tasavvuf, Hayâl-i Zıl mü'ellifî Şeyh Şüşteri hazretleri bizzât bunda medfûndur. Her kim ziyâret etse elbette gülmesi mukarrerdir. Kuddisesırruhu'l-azîz." (Öncü, 2011;123).

Burada geçen “müellif” kelimesi ile “ibret-nümâ-yı tasavvuf” ifadesi bir araya getirilince kendisi de aynı zamanda “kibâr-ı evliyâ”dan olan Şeyh Şüşteri'nin tasavvufi mahiyette ve aynı zamanda güldürücü tarzda “Hayâl-i Zıl” adlı bir eserin sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu eserin en azından isim ve içerik bakımından gölge oyunuyla ilgisi olduğu düşünülebilir. Eldeki bu son bilgiler ile daha önce yapılan araştırmalar ve ortada dolaşan rivayetler birleştirildiğinde ortaya iki muhtemel sonuç çıkmaktadır (Öncü, 2011;124):

Birincisi, “Karagöz ile Hacivat” Şeyh Şüşteri tarafından yazılan “Hayâl-i Zıl” adlı eserin asıl tipleridir. Müellif, bu eserde Karagöz ve Hacivat arasında geçen konuşmalar vasıtasıyla okuyucularını hem güldürmeyi hem de onlara tasavvufi mahiyette mesajlar vermeyi amaçlamıştır. Bu tipler daha sonra perdeye çıkmıştır. Bu düşünce, zaten yüzyıllardır karagözcüler arasında dolaşan gölge oyununun (hayâlin) Şeyh Şüşteri tarafından icat edildiği rivayetine çok da aykırı değildir. Aynı zamanda bu ihtimal, karagöze tasavvufi bir anlam yükleyenleri de haklı çıkarmaktadır.

İkinci ihtimal ise kendisi aynı zamanda bir mutasavvıf ve büyük bir evliya olan Şeyh Şüşteri, gölge oyunu karagözün toplum üzerindeki etkisinden hareketle “Hayâl-i Zıl” adlı tasavvufi bir eser yazmıştır ya da mevcut karagöz oyunlarını tasavvufi bir şekle sokmuştur. Yani karagöze tasavvufi anlamı belki de başta böyle bir özelliği yokken sonradan yükleyen odur. Bu nedenle karagözcüler ona büyük bir hürmet göstermekte ve onu mesleğin piri olarak kabul etmektedirler.

5.3. Labranda

Karia'nın en eski ve önemli "**İnanç Merkezi**" olan Labranda, adını çift yönlü balta anlamını taşıyan "**Labrys**" kelimesinden almıştır. Antik Çağda çift yönlü balta, Karia'da Tanrı Zeus'un kutsal sembolü olarak kabul edilmiştir, Labranda, Antik Çağ'da yönetsel ve dinsel açıdan bağlı olduğu Mylasa Kenti ile olan ulaşımını; 12.870 m. uzunluğunda, 7.62 m. genişliğinde yapılmış olan ve Baltalı Kapı 'da kente ulaşan taş döşemeli "Kutsal Yol" ile gerçekleştirmiştir (Gürdal, 2014;285).

Bugün Labraunda kutsal alanının kültürel mirasını önemli kılan eserlerden biri de geniş nekropolüdür. Nekropolü benzerlerinden ayıran özellikleri şunlardır: Bir kentle değil, yalnızca bir tapınım merkeziyle bağlantılı olan en eski mezarlıktır; çok uzun bir süre boyunca, muhtemelen M. Ö. 5. Yüzyıl ortalarından Geç Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz olarak kullanılmıştır ve tapınağın coğrafi olarak yalıtılmış oluşu, kentin bu alana yayılmasını önlemiş ve mezar yapılarının büyük ölçüde korunmasını sağlamıştır. Bu üç bulunmaz özellik bugün bize Karia bölgesinin günümüze ulaşan ender nekropollerinden birini sunar (Oliver ve Diğerleri, 2010;93).

Zeus Labraundos'a adanmış bir kutsal alanın aynı zamanda bir mezar alanına dönüşmesi gariptir. Çünkü Yunan düşüncesinde ölüm kirleticidir ve mezarların kutsal alanların dışında olması gerekir. Labraunda'da hem bir mezarlık, hem de kutsal alan olması, insanların neden buraya gömülmek istediklerine ilişkin çeşitli sorulara yol açmıştır. Bu seçim dinsel, toplumsal ve siyasal nedenlerden mi kaynaklanıyordu? Karia'daki Panamara, Sinuri ya da Lagina gibi kutsal alanlarda çok az mezar izi bulunması, mezarla kutsal alanı bir araya getirmenin Karia kültürüne özgü olabileceğini düşündürür (Oliver ve Diğerleri, 2010;101-103).

5.4. Beçin Ortaçağ Kenti

Milas'tan Ören'e giderken sağ taraftaki yoldan 5 km giderek Beçin kentine ulaşılabilir. Kente ulaşıldıktan sonra platonun kuzeyinde dik yamaçlarda kale görülmektedir. Tarihte değişik isimlerle anılmasıyla birlikte Türk-İslam kaynaklarında Beçin olarak anılmaktadır. Bugünkü kale Ortaçağda yapıldığı tahmin edilmektedir. Ancak kalenin altında bulunan kalıntılar Arkaik ve Klasik döneme ait kadar uzanmaktadır. Geometrik dönemden Roma dönemine kadar olan zamana ait farklı türde mezarlar bulunmaktadır. Birinci parlak dönemini, Arkaik dönemde yaşadığını anlaşılan Beçin, uzun bir aradan sonra bir Türk Beyliği olan Menteşeoğulları ile parlak dönem daha yaşamıştır (Milas Belediyesi, 2015a).

5.5. Euromos Antik Kenti

Euromos antik kenti, Milas-Söke yolunun 12. km'sinde yolun kuzeydoğusundadır. Yoldan tapınak sütunlarını ve agora kalıntılarını görmek mümkündür (Sezer, 2011;399).

Kentteki en önemli kalıntılar Zeus Tapınağı, tiyatro, surlar, agora, nekropoldür. Bunlar içerisinde en dikkat çeken Zeus Tapınağıdır. Bu tapınak, Batı Anadolu'da günümüze kadar en sağlam durumda ulaşabilmiş ilkçağ tapınaklarından. M.Ö. 2. yüzyıla aittir (Sezer, 2011;400).

Parçalarının büyük bir kısmını R. Chandler'in da ifade etmekte olduğu gibi kireç ocağında kaybetmiş olmasına rağmen, pek az bir emek ve masrafla ve kendi parçalarıyla restore edilebilme imkanı vardır. Türkiye'de gittikçe gelişmekte olan turizm yönünden böyle bir restorasyonun ne büyük bir kazanç teşkil edeceği de aşikârdır (Anadolu, 1964;4).

5.6. İasos – Kıyıkışlacık

Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerini yaşamış olan kent, Güllük Koyu'nda Kıyıkışlacık köyündedir. Tiyatro, Apollon, Artemis, Zeus tapınakları, gymnasionlar, ordugâh, gömütler başlıca yapılarıdır. İasos'un tarihi, klasik dönemlerden itibaren bölgedeki Yunan kentleriyle benzer bir çizgi içindedir. İasos M.Ö. V. yy 'da Delos Birliği'nin bir üyesidir. Bir kere M.Ö. 412'de bir kere de M.Ö. 404 yılında, kentte 800 erkeğin katledilip kadınlar da köle olarak satıldığı zaman olmak üzere iki kez Spartalılar tarafından yağmalanmıştır. Bunun üzerine İasos, Peloponnes Savaşları'nda Atina'nın yanında yer almıştır. M.Ö. Dördüncü yüzyılın ikinci çeyreğinde Mausolos'un hükümdarlığındaki Karia Krallığı'nın bir parçası haline gelmiştir. M.Ö. 334'te Büyük İskender tarafından kurtarılanı kadar kısa bir süre Pers yönetiminde kalmıştır. M.Ö. 323'te Büyük İskender'in ölümünden sonra sırasıyla Mısırlı Ptolemaiosların, Suriye Seleukos hanedanının, Rodosluların ve nihayet Romalıların yönetimi altına girmiştir. Kent, Roma yönetiminde olduğu sıralarda, özellikle de önce Hadrianus, sonra da Commodus'un ve birçok zengin yerel hayırseverin yaptırdığı kamu binalarıyla dolup taşmış ve M.S. II. yy 'da refaha ulaşmıştır. İasos, bölgedeki çeşitli kilise kalıntılarında ve ortaçağdan kalma surlardan anlaşıldığına göre ortaçağ boyunca da varlığını sürdürmüştür. Bizans döneminde psikoposluk merkezi olan kentte, kiliseler ve kaleler görülmektedir. Evler yamaçlara yapılmış, su gereksinimleri sarnıçlarla karşılanmıştır. Ordugâh yüksek kulelerle güçlendirilmiş bir kaledir. Kuleler arasında iki ya da üç burç yer almaktadır. Kuzey ve doğudaki iki büyük kapı dışında, her 50 metrede bir küçük kapı vardır, geniş bir alanı kaplayan gömütler Roma Çağı'ndan olup çoğu tonozlu tek bir odadan oluşmaktadır. Kent, XIV. yy 'da Türklerin eline geçmiş ve tarihten tam anlamıyla silinmiştir (Oktik ve Diğerleri, 2003;28-29).

5.7. Herakleia / Latmos

Şehir görkemli Latmos Dağlarının eteklerine kurulmuştur ve bu dağlar hem prehistorik, hem de erken Hristiyanlık dönemine ev sahipliği yapmıştır. Yörenin prehistorik geçmişini Prof. Dr. Anneliese Peschlow incelemekte olup, Latmos Dağları'ndaki mağaraların duvarlarında kırmızı boya ile boyanmış, stilize insan ve hayvan figürlerinin M.Ö. 7000'lere tarihlenebileceğini söylemektedir. Peschlovv, bu güne kadar 160 kaya resmi ve bir kaya üzerinde de Hitit yazıtı bulduğunu, Dikilitaş Vadisinde bulunan küçük bir tapınağın önündeki yazıdan da mabedin Zeus Akraios'a ait olduğunu beyan etmektedir. Dağlar, erken Hristiyanlık döneminde de, Romalıların gazabından kaçan keşişler için birer sığınak olarak kullanılmıştır. Kentin Karia geçmişi ise, en çok Karia tipi mezarlığı ve bir bölümü Maussollos döneminde inşa edilen surları ile dikkati çekmektedir (Küçükveren, 2007;174).

5.8. Ören – Ceramos

Ceramos Antik Çağdaş seramik sanatının ilk örneklerinin yapıldığı kent olarak bilinmektedir. Yöredeki yazıtlara göre, ilk yerleşimin M.Ö. V. yüzyılda gerçekleştirildiği bilinmektedir. Ceramos Antik Kenti'nde; Meşekayası Dağı çevresindeki "Kent Surları", Bakıcak yöresindeki "Zeus Khrysaoreus Tapınağı", Meşekayası Dağı yamacında Kurşunlu Yapı olarak bilinen Roma dönemi "Tapınak", Anıtsal Çeşme Binası "Nymphaion", Bizans Dönemi'ne ait "Şapel", "Roma Hamam Binası", "Su kemerleri", Kocaçay'ın sol kesiminde dağ yamacındaki kaya mezarları ve otantik özelliğini koruyan "Çamaltı" geçmişten günümüze ulaşan, tarihi ve kültürel değeri olan önemli kalıntılardandır (Gürdal, 2014;287).

5.9. Ahmed Gazi (Ulu) Camii

Milas'ın en büyük camii olan yapı günümüzde Ulucami olarak da tanınmaktadır. 1671 yılına doğru Milas'tan geçen Evliya Çelebi şehrin kuzeyinde kurşun örtülü, beş kubbeli ve içi dışı mermer kaplı Firuz Bey Camii'ni Cami-i Kebir olarak adlandırmaktadır. Kapısı üstünde yer alan iki buçuk metre uzunluğundaki bir mermer levhaya iki satır halinde yazılmış kitabesine göre Cemaziyelahir 780'de (1378) Emir Ahmed Gazi Bey tarafından yaptırılmıştır. Aynı adı taşıyan mahallede bulunan cami 1879 ve 1912 yıllarında tamir görmüştür. Ahmed Gazi Camii 23 X 20.50 m. ölçüsünde, üstü düz damlı ve dış mimarisi son derece sade ve iddiasız bir yapıdır. (Eyice, 1989;68). Ulu camii, tonozlarla kubbeyi birleştirmesi bakımından ulu camiler arasında düz bir çatıdan tonozla, tonozdan kubbeye geçişin temsil edildiği iyi bir örnektir (Oktik ve Diğerleri, 2003;33-34).

5.10. Firüz Bey (Kurşunlu) Camii ve Medresesi

Milas'ın Burgaz mahallesinde, Hisarbaşı ve Yeldeğirmeni mevkilerini birleştiren yol üzerinde yer alan yapıların, caminin girişindeki dört satırlık sülüs hatlı ve 26 Safer 797 (21 Aralık 1394) tarihli Arapça kitabeden Osmanlıların Menteşe valisi Firuz Bey tarafından inşa ettirilmiş olduğu öğrenilmektedir. Halk arasında Kurşunlu Cami adıyla da tanınan cami, mavi damarlı mermer kaplamalarından dolayı Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Gökcamii şeklinde zikredilmiştir. İnşaat tarihi Osmanlıların Milas'taki ilk hâkimiyet dönemine (1390-1402) rastladığı için bazı araştırmacılar yapıları erken Osmanlı eseri olarak değerlendirmekte iseler de plan tipi dışında mimarileri Beylikler Döneminin devamı niteliğindedir (Durukan, 1996:138). Firüz Bey camisinin diğer ilginç bir özelliği Beylik Camilerinin tam tersine hiçbir yerinde antik devşirme malzeme kullanılmamasıdır (Kızıl, 2002;47).

5.11. Çöllüoğlu Hanı

1720 yılında yapılmıştır. Hanı Abdülaziz 1738'de Ağa Camii yanında yaptırdığı medreseye vakfetmiştir (Oktik ve Diğerleri, 2003;35). Bugünkü otellerle eşdeğer bir fonksiyona sahip olan han genel olarak ortada taş döşeli bir avlu ve avlunun etrafında yer alan çift katlı odalardan meydana gelmektedir. Alt kat binek hayvanlarına üst kat ise insanların konaklamaları için yapılmıştır. Üst katın bütün odalarında ocak ve eşya koymak için duvarın içine açılmış dörtgen niş şeklinde takalar mevcuttur. Üst kat odaları önlük şeklinde düzenlenmiş ahşap direkli sundurmalara açılmaktadır. Sundurma alttan ayak ve devşirme sütunlar tarafından desteklenmektedir. Kapıların ve çift çanaklı pencerelerin üst tarafları sağır sivri kemerlidir. Soğuk ve güvenlik gibi nedenlerle alt kat pencereleri küçük yapılırken kapılar bunun tersine hayvanların rahat girip çıkabilmeleri için yüksek tutulmuştur. Kuzey doğu cephenin dış tarafında girişleri kötü bir şekilde değişikliğe uğramış esnaf dükkanları yer almaktadır (Milas Belediyesi, 2015b).

5.12. Milas Arastası

“Milas Arastası”, kent merkezinde Çöllüoğlu Hanı'nın bulunduğu bölgede yer almaktadır. Arasta, Kentsel Sit ve 1.Derece Arkeolojik Sit bölgesidir. Arastadaki dükkânlar tek ve iki katlı, çatılan kiremittir. Aynı işi yapan dükkânlar bir araya toplanmıştır. Arastadaki yapılar geleneksel Türk mimarisinin özelliklerini taşımaktadırlar. Arasta konum olarak dikdörtgen şeklindedir ve dükkânlar karşılıklı olarak sıralanmıştır. Arastadaki sokaklar birbirlerini yatay ve dikey olarak kesmektedirler. Bazı dükkân dizileri ve sokaklar birbirlerine merdivenlerle bağlanmışlardır. Arastanın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Çöllüoğlu Hanı'nın inşa tarihi olan 1719 yıllarında, Han'ın kuruluşuyla birlikte inşa edilmeye başlandığı tahmin edilmektedir (Oktik ve Diğerleri, 2003;40).

Milas Arastası, Türkiye'nin bozulmadan kalmış, özelliklerini koruyan ender yerlerden birisidir. Burada terzi, kunduracı, demirci, tenekeci, saatçi gibi değişik meslekleri geçim kaynağı olarak seçen esnaf bulunmaktadır. Arastadaki sokaklar isimlerini burada yapılan işlerden almışlardır. Örneğin Kunduracılar, Demirciler, Saraçlar, Kasaplar, Eskiciler ve Tahıl Pazarı sokak gibi... Geçmişte arastada Türklerle birlikte Rum, Yahudi ve Levantenler de ticari yaşamlarını sürdürmüşlerdir. (Oktik ve Diğerleri, 2003;41).

5.13. Gümüşkesen Anıt Mezarı

Gümüşkesen Mahallesi'ndeki Mezar Anıt, M.S. II. yüzyıla tarihlenmekte ve Halikarnasos'taki (Bodrum) Maussoleion'dan esinlenerek yapıldığı ifade edilmektedir. Sodra Dağı'ndan çıkarılan kaliteli mermerden yapılmış olan Gümüşkesen Mezar Anıtının; yüksek bir podyum üzerinde, köşelerde kare, ortalarda elips şeklinde yerleştirilmiş 12 sütundan oluşan galerisi bulunmaktadır. Galerinin tavanı etkileyici olup, mermerden yapılmış bitkisel ve geometrik motiflerle süslü pramidal özellik taşımaktadır. Podyum içindeki mezar odasına (kripta), anıtın batısında yer alan kapıdan girilmektedir (Gürdal, 2014;281).

5.14. Milas Müzesi

Milas Müzesi 1987 yılında ziyarete açılmıştır. İçinde bulunduğu yer 1,5 dönümlük bir alanı kapsamaktadır. Bölgede bulunan eserler müzede sergilenmektedir. Örneğin, Stratonikeia kazılarında bulunan altın eserler, İasos kazısında bulunan kandiller gibi Milas çevresinde bulunan eserler sergilenmektedir. Müzenin bahçesinde ise diğer eserler sergilenmektedir (Milas Kaymakamlığı, 2015a).

6. Milas'ta Somut Olmayan Kültürel Miras

6.1. Milas'ın Yemekleri

Milas yemekleri şöyledir (Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015):

Ege bölgesindeki bitki örtüsünün zenginliği Milas'ın yerel mutfağına da yansımıştır. Zeytinyağlı yemekler ağırlıktadır.

Hamur işleri: Çaykama böreği, Tepsi böreği, Vekilharç, Bulgur böreği, Piriçleme dökmesi, Katmerli börek.

Sebze Yemekleri: Çiçek kızartma, Börülce çullama, Börülce sallama, Soğan depmesi, Ebegümece kavurması, Tilkışen kavurması, Kenger(Şevketi bostan), Karnabahar tatarı, Patlıcan ekşimesi, Yoğurtluma, Hardal salatası, Palandız salatası, Bakla yaprağı salatası, Kuru biber salatası, Acur salatası, Semizotu salatası

Et yemekleri: Kanlı kavurma, mumbar dolması, Et kavurması, Etlı pırasa, Kabak çiçeği dolması, Ekşili köfte ve Keşkek.

Tatlılar: Zerde

6.2. Çomakdağ-Kızılağaç Köyü

Çomakdağ köyünün özelliği, dünle bugünü ustaca kaynaştıran bir mimari üslup taşıyan evleridir. Bu evlerin her biri bir sanat eseridir. Taştan yapılmış evlerde bacalar estetik görünüşleriyle ilgi çekmektedir. Yöreye özgü kayrak taşından yapılan baca tepelerinde yarım ay ya da kartal başı şeklinde figürler görülebilmektedir. Evlerin dış görünüşleri kadar içleri de oldukça renkli ve etkileyicidir. Tavan süslemeleri ve kapılar ahşap oyma sanatının örnekleriyle doludur. Köy, tarihi evleri ve başta ipek böceği dokumacılığı olmak üzere geleneksel sanatları ile tanınmaktadır. Muğla il genelinde, Çomakdağ Kızılağaç köyü yöresel kültürüne en iyi sahip çıkan, bu kültürü yaşatan ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktaran yerlerden biri olarak bilinmektedir. Birçok yerin kuşkusuz kendi kültürünü yansıtan kıyafetleri ve yaşam tarzı bulunmaktadır. Fakat Çomakdağ kadınları, hala günlük yaşamda ve törenlerde kullanılan, çok eskiye dayanan orijinal otantik giysileri ile dikkat çekmektedirler. Bunlar temelde üçetek, göynek, uzun çatal don, öncek ve süslü başlardan oluşmaktadır. Yöredeki otantik giysilerin kumaşlarının dokunması ve dikimi çoğunlukla yöre kadınları ve genç kızları tarafından yapılmaktadır. Geleneksel giysiler, çeşitli imgeler taşıyan motif ve işlemelerle süslüdür. Kadınların başlarına doğal çiçekler takarak süslenmeleri ise çok yaygın bir gelenektir. Yeni gelinlerin evlenme törenlerinde takılan altınları bir sene kadar devamlı olarak üzerlerinde taşıdıkları ve bunun bir zorunluluk olduğu bildirilmektedir. Bu uygulama yörede kadına verilen saygınlığın bir sembolü olarak değerlendirilmektedir (Özdemir, 2012;346).

6.3. Pazar Yerleri

Her hafta Salı günü Milas pazarı, Milas merkezinden kenar mahallelere kadar uzanan büyük bir alanda toplanmaktadır. Yerli ve yabancı turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği bu pazarda yöresel kıyafetleriyle kendi elleriyle yetiştirdikleri zeytin, yoğurt, taze sebze ve meyveler, çam balları, yöresel dokuma ürünleri burada satmaktadırlar (Milas Kaymakamlığı, 2015b).

6.4. El Sanatları

Milas el sanatları yönünden oldukça zengindir. Tarih boyunca insanların gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkmış, doğa şartları, yaşayış özellikleri ve iklim gibi etkenlerle çeşitlilik göstermiş olan el sanatları, araştırma sahasının önemli kültürel çekiciliklerindedir. Sahamızda yaygın olan el sanatlarından bazıları iğne oyaları, kıl dokumacılık, toprak seramik yapımıcılığı, semer ve eğer yapımıcılığı, hasır dokumacılığı, kilimcilik, oya ve nakış işleri, yorgancılık, saraçlık ve kunduracılık ve en önemlisi olan halıcılıktır (Sezer, 2011;422).

Milas Anadolu'nun Güneybatısında, Türkmen boylarının eski yerleşim yerlerinden biridir. Bölge örf, adet, giyim tarzları ile Türkmen kimliğini korumuştur. Milas yöresinde kendine özgü karakteristik özellikleri ve biçimi olan halılar dokunmuştur (Sevinç, 2001;15).

Başlangıcının 17. yüzyılın sonlarına dayandığı düşünülen Milas halıları Türk halı kültüründe kendine özgü renk, motif ve desen özelliğine sahip önemli bir halı grubudur. Geleneksel tarzını en az değişimle bugüne kadar getirmeyi başarmıştır. Geçmişte daha çok kareye yakın seccade boyutunda dokunan Milas halıları zaman içerisinde en ve boy arasındaki farklılıkları artmış, bazı yeni motifler de diğer motiflerle beraber halı zemininde yer almaya başlamıştır. Günümüzde Ada Milâs', Gemici Suyu, Bozalan-Milas en bilinen Milas halısı desenleridir. Halen ilçeye bağlı bazı köylerde ve Ören belde merkezinde Milas halısının dokumacılığı sürdürülmektedir (Dayan ve Diğerleri, 2012;157-158).

Sonuç ve Öneriler

Kültür turizmi özellikle son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Gelir artırıcı yönüyle birlikte insanları daha fazla bilinçli olmaya iten bir turizm çeşididir. Yeni gelişen bir alternatif turizm türü olmasıyla birlikte ülkemizde önem kazanmaya başlamıştır. Kültür Turizm'ini diğer turizm türlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri turist çeşididir. Kültür turistleri kitle turistlere göre daha bilinçlidir, daha fazla zaman ve para harcayabilir. Kültür turizmi ve alternatif turizm türleri kitle turizmüne göre çok daha fazla gelir sağlayabilme, ülkemizin bilinirliğini artırabilme ve ülkenin kültürünü tanımasıyla birlikte kültürler arası etkileşimi en üst seviyede sağlayabilme potansiyeli bulunmaktadır.

Bu bağlamda kültür turizmi için ilk önce yerel halk bilinçlendirilmelidir. Kültür turizminin ne olduğu, ne amaçla buraya geldiğini anlatmak gelen kişilerin bölge halkı kültüründe olabilecek etkilerini en aza indirmektedir. Aynı zamanda bölge halkı diğer kültürleri öğrenmektedir. Daha sonra kültür turizmüne açılacak alanların ve yerlerin belirlenmesi gerekmektedir. Belirlenen tarihi ve kültürel değeri olan yerler kültür turizmüne uygun hale getirilmelidir. Uygun hale getirilen yerler kültürel çekicilik haline getirilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmada Muğla ili Milas İlçesi'nin kültür turizmi açısından kaynakları incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre Muğla İli Milas İlçesi'nin kültürel varlıklara ve somut olmayan Miras'a sahip olduğu görülmektedir. Milas ilçesinde yapılması gereken en önemli konu, var olan kültürel değerlerin nasıl çekicilik haline getirileceğidir. Çekicilik haline gelmesinin en önemli etkisi tanıtım ve pazarlama çalışmalarıdır. Milas, kültür turizmi ile ilgili tanıtım ve pazarlama çalışmalarını yapamamaktadır.

Yeterli tanıtım ve pazarlama çabalarıyla ve uygun bir tur paketiyle ilgi oluşturabilecek tanıtım sağlanabilecektir. Kültürel çekicilik haline getirilmesi bölgenin kültür turizmi merkezi olması anlamına gelmemektedir. Çünkü kültürel çekicilikle birlikte ulaşım ve hizmetler altyapısının da geliştirilmesi gerekmektedir. Bir bölgenin altyapı ve hizmetler faaliyetleri tamamlanmadan tarihi ve kültürel değerler göz önüne alınmadan kültür turizmüne açılması kültürel varlıklar ve bölge üzerine olumsuz imaj oluşturmaktadır.

Kültürel çekicilikte ve kaynakların korunmasında yeterli müzecilik faaliyetlerine önem verilmesi gerekmektedir. Milas müzecilik açısından birçok kültürel değere sahip olmasına rağmen, modern anlamda kültürel turizme katkı sağlayacak müzecilik faaliyetleri yürütülememektedir. Milas Müzesi, modern müzecilik anlayışına göre tasarlanmalı ve restore edilmelidir.

Ayrıca Muğla İli Milas İlçesi'nin tanıtımı ve kültürünün öğrenilmesini kapsayan bir kültür turu önerisinde bulunulmuştur. Bu Tur önerisi şöyledir:

1. Gün: Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı gezisi, Arasta 'da öğle yemeği, Gümüşkesen Anıt Mezarı ve Milas Müzesi Gezisi,

2. Gün: Beçin Kalesi ve Kale İçi yapıların gezisi, Firuzbey Camii, Ulu Camii, Çöllüoğlu Hanı ve Şeyh Şüşteri Hazretlerinin Mezar Gezisi,
3. Gün: Keramos Antik Kenti gezisi, Ören'de trekking, yamaç paraşütü,
4. Gün: Baltalı Kapıdan başlayarak kutsal yol ve Labranda Antik kenti gezisi,
5. Gün: Iasos Açık Hava Müzesi Gezisi ve Akşam Güllük beldesinde günbatımı ve akşam yemeği (Balık),
6. Gün: Çomakdağ Köyünde günlük yaşam ve kültürü öğrenme. Halı Dokumacılığı ve el işlerini, ahşap oymacılığını görme ve gece Çomakdağ köyünde konaklama,
7. Gün: Euromos Antik kenti, Bafa Gölü'nde yüzme, Herakleia antik kenti gezisi ve akşam yemeğinden sonra ay doğuşunu izleme. Turun bitişi.

Kaynakça

- Aça, M. Ve Aça, M. (2009). "Hacivat İle Karagöz'ü Belli Bir Döneme Tarihsel Kişilikler Olarak Konumlandırma Çabalarına Sinemadan Bir Örnek: "Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü?" Filmi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (26), 9-20.
- Anadolu, M. U. "Euromos (Ayaklı) Tapınağı", İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1964.
- Arslan, A. (2013). "Mylasa'dan Halikarnassos'a Hekatomnidler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (25): 47-57.
- Dayan, V. , Etikan, S. , Ölmez, F.N. (2012). "Milas İlçesinde Dokumacıların Perspektifinden Halıcılık Uğraşlarının Günümüzdeki Durumu; Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (53), 155-175.
- Durukan, A. (1996). "Firuz Bey Camii Ve Medresesi", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:13, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Emekli, G. (2006). "Coğrafya, Kültür Ve Turizm: Kültürel Turizm", *Ege Coğrafya Dergisi*, 15 (2006), 51-59, İzmir.
- Eyice, S. (1989). "Ahmed Gazi Camii", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:2 , Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Gülcan B. (2010). "Türkiye'de Kültür Turizminin Ürün Yapısı Ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı", *İşletme Araştırmaları Dergisi* Yıl: 2010 11-120.
- Gürdal, M. "Türkiye Turizm Coğrafyası Profesyonel Turist Rehberi Ve Gezi Kılavuzu", 2. Basım, Ankara: Nobel Yayınevi, 2014.
- Kahraman, N. Ve Türkay, O. "Turizm Ve Çevre", Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık, 2012.
- Kızıl, A. "Uygurlukların Başkenti Mylasa Ve Çevresi", 1. Basım, Milas: Milas Belediyesi Ve Miçev Yayını, 2002.
- Kızırmak, İ. , Kurtuldu, H. (2005). "Kültürel Turizmin Önemi Ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma", *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1):100-120.
- Küçükveren C.C. , Ege'de Bir Anadolu Uygurluğu Karia, 2. Basım, İstanbul: Kelebek Matbaacılık, 2007.
- Milas Belediyesi, 2015a. Beçin Kalesi, http://www.milas.bel.tr/index.php?modul=2_99&lang=tr&id=11&pid=1, (26.04.2015).
- Milas Belediyesi, 2015b. Çöllüoğlu Hanı, http://www.milas.bel.tr/index.php?modul=2_99&lang=tr&id=7&pid=1 (22.04.2015).
- Milas Kaymakamlığı, 2015a. Milas Müzesi, http://www.milas.gov.tr/default_b0.aspx?content=1033 (26.04.2015).
- Milas Kaymakamlığı, 2015b. Pazar Yerleri, http://www.milas.gov.tr/default_b0.aspx?content=1033 (26.04.2015).
- Muğla İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, 2015. Yeme-İçme, <http://www.muglakulturturizm.gov.tr/tr,73796/milas.html> (20.04.2015).
- Okçik, N. , İtın, K. , Bozyer, Ü. , Sezer, S. "Milas Araştırması", 1. Basım, Muğla: Muğla Üniversitesi Basımevi, 2003.

Oliver, H. , Batur, A. , Karlsson, L., Berti, F. , Blid, J. , Baran, A. , Ruggendorfer, P. , Ohlinger, B. , Ural, M. "Mylasa / Labraunda / Milas / Çomakdağ Güney Ege Bölgesinde Arkeoloji, Tarihi Ve Kırsal Mimari", 1. Basım, İstanbul: Renk Ayrımı Ve Baskı Matbaacılık, 2010.

Öncü, A. (2011). "Karagözle İlgili Araştırmalarda Bir Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnâmesi", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi", (46), 111-126.

Özdemir, M. (2012). Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyü Geleneksel Kadın Kıyafeti, Millî Folklor Dergisi, 24 (95):345-355.

Öztürk, Y. Ve Yazıcıoğlu İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 183-195.

Pekin, F. "Çözüm: Kültür Turizmi", 1. Basım, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2011.

Sevinç, B. (2001). "Milas Camilerindeki Milas Halıları", Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Sezer, İ. (2011). "Didim-Milas Kıyı Kuşağında Turizm Ve Mekânsal Etkileri", Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Sigala, M. Ve Leslie, D. "International Cultural Tourism Management, Implications And Cases", Uk:İmpirint Of Elsiver, 2005.

T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2013. Hekatomnos Anıt Mezarı Ve Kutsal Alanı (Muğla), [Http://Www.kulturvarliklari.Gov.Tr/Tr,45346/Hekatomnos-Anit-Mezari-Ve-Kutsal-Alani-Mugla.Html](http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Tr,45346/Hekatomnos-Anit-Mezari-Ve-Kutsal-Alani-Mugla.Html) (18.04.2015).